OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Lainsäädäntöneuvos Sofia Aspelund

Lausunto

27.10.2021

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta (HE 180/2021 vp)

Esityksen tavoite ja pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kuluttajansuojalakia. Muutoksilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/771 tavarankaupasta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/770 digitaalisesta sisällöstä ja digitaalisista palveluista.

Tavarankauppadirektiivin täytäntöön panemiseksi kuluttajansuojalain kuluttajankauppaa koskevaan 5 lukuun ehdotetaan useita muutoksia erityisesti siltä osin kuin luvussa säädetään virheestä ja sen seuraamuksista. Samalla luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi kuluttajankaupasta tavarankaupaksi.

Ehdotuksen mukaan vuoden kuluessa tavaran luovutuksesta ilmenevän virheen oletettaisiin olleen tavarassa jo luovutushetkellä, jollei toisin osoiteta tai oletus ole virheen taikka tavaran luonteen vastainen. Nykyisin oletama-aika on kuusi kuukautta. Uutta olisi myös muun muassa se, että lukuun lisättäisiin erityissäännöksiä digitaalisia elementtejä sisältävän tavaran kaupasta, kuten säännös myyjän velvollisuudesta huolehtia tarvittavista turva- ja muista päivityksistä.

Tavarankauppadirektiivin mukaan myyjän virhevastuun kestoaika on kaksi vuotta tavaran luovutuksesta, mutta jäsenvaltiot voivat säätää tätä pidemmästä virhevastuuajasta. Ehdotuksen mukaan tätä mahdollisuutta hyödynnettäisiin siten, että myyjän virhevastuusääntely pidettäisiin nykyisellään, jolloin virhevastuu määräytyisi tavaran oletetun käyttöiän perusteella ja rajautuisi viime kädessä yleisen vanhentumisajan perusteella.

Digitaalista sisältöä ja digitaalisia palveluita koskevan direktiivin täytäntöön panemiseksi kuluttajansuojalakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 a luku digitaalista sisältöä ja digitaalisia palveluja koskevista sopimuksista. Luvun soveltamisalaan kuuluisivat esimerkiksi ohjelmistoja, videotiedostoja, digitaalisia pelejä ja pilvipalveluja koskevat sopimukset. Luvussa säädettäisiin digitaalisen sisällön tai palvelun toimittamisesta, digitaalisen sisällön tai palvelun virheestä ja sen seuraamuksista sekä digitaalisen sisällön tai palvelun muuttamisesta. Luku tulisi sovellettavaksi paitsi sopimuksiin, joiden nojalla kuluttaja on sitoutunut maksamaan digitaalisesta sisällöstä tai palvelusta kauppahintaa, myös sopimuksiin, joiden nojalla kuluttaja on sitoutunut luovuttamaan elinkeinonharjoittajalle henkilötietoja.

Myös digitaalisen sisällön tai palvelun kertatoimitusten osalta hyödynnettäisiin jäsenvaltioiden mahdollisuutta säätää direktiivin mukaista virhevastuuaikaa pidemmästä virhevastuuajasta yhdenmukaisesti tavarankauppaa koskevaan lukuun ehdotettavan sääntelyn kanssa. Sen sijaan kuluttajan reklamaatiovelvollisuudesta ei ehdoteta säädettäväksi uudessa 5 a luvussa, koska reklamaatiovelvollisuuden asettaminen ei ole digitaalista sisältöä ja digitaalisia palveluja koskevan direktiivin perusteella kansallisesti mahdollista.

Esityksen vaikutukset

Vaikka kuluttajansuojalain 5 lukuun ehdotetaan tavarankauppadirektiivin täytäntöönpanon johdosta jonkin verran muutoksia, muutosten ei arvioida vaikuttavan merkittävästi elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien oikeuksiin ja velvollisuuksiin eritoten sen johdosta, että kansallista harkintavaltaa on käytetty siten, että kansallinen sääntely säilyisi mahdollisimman pitkälle

ennallaan. Jonkin verran kertaluonteisia kustannuksia aiheutunee tavarankauppaa harjoittaville elinkeinonharjoittajille sopimusehtojen ja takuuta koskevien ehtojen päivittämisestä uuden muutetun lainsäädännön mukaiseksi.

Tavarankauppaa koskevat säännösehdotukset parantavat joissakin suhteissa ostajan (kuluttaja) asemaa suhteessa myyjään (elinkeinonharjoittaja), kun esimerkiksi tavaran myyjän käännetty todistustaakka pitenee edellä todetun mukaisesti kuudesta kuukaudesta yhteen vuoteen. Koska käytännössä kuluttajaostajan voi olla vaikea esittää näyttöä siitä, että kyseessä on ollut alkuperäinen virhe, muutos merkinnee sitä, että elinkeinonharjoittajat voivat joutua nykyistä useammin vastuuseen tavaran virheellisyydestä.

Ehdotuksen mukaan ostajalla olisi tietyin rajoituksin valinnanvapaus tavaran virhetilanteissa sen suhteen, vaatiiko hän tavaran korjaamista vai virheettömän tavaran toimittamista virheellisen tavaran tilalle. Nykyisin myyjä on voinut käytännössä hyvin pitkälle valita, kumpaa oikaisutapaa hän käyttää. Se, mitä oikaisutapaa kuluttajat käytännössä jatkossa suosivat, riippunee muun muassa tavaran ja virheen luonteesta, elinkeinonharjoittajan esittämistä näkemyksistä sekä kuluttajan omista arvovalinnoista. On kuitenkin huomattava, että jatkossakaan myyjä ei ole velvollinen oikaisemaan virhettä ostajan vaatimalla tavalla tai lainkaan, jos siihen on este, jota hän ei voi voittaa, tai jos siitä aiheutuisi hänelle kohtuuttomia kustannuksia.

Ehdotetun kaltainen digitaalista sisältöä ja digitaalisia palveluja koskeva sääntely olisi kansallisessa laissa uutta. Vaikka digitaalista sisältöä ja palvelua koskevista sopimuksista ei ole nykyisin nimenomaisia säännöksiä kuluttajansuojalaissa, kuluttajapalvelusopimuksia koskevan 8 luvun säännöksiä on voitu soveltaa jo nykyisin tällaisiin sopimuksiin siltä osin kuin säännösten on voitu katsoa ilmentävän sopimusoikeuden yleisiä periaatteita. Nimenomaisten säännösten lisääminen lakiin on kuitenkin omiaan selkeyttämään oikeustilaa digitaalisen sisällön tai palvelun viivästys- ja virhetilanteissa. Siltä osin kuin sääntelyä ehdotetaan sovellettavaksi myös sopimuksiin, joiden nojalla kuluttaja sitoutuu luovuttamaan henkilötietoja, muutos on periaatteellisesti merkittävä, sillä tiettävästi kuluttajansuojalain

virhe- ja viivästystilanteita koskevaa sääntelyä ei ole edes analogisesti sovellettu tällaisiin sopimuksiin.

Ensi vaiheessa uusista säännöksistä aiheutuu yrityksille kertaluonteisia hallinnollisia kuluja muun muassa sopimusehtojen päivittämiseksi. Uusien säännösten vaatimuksiin valmistautuminen edellyttää myös yritysten henkilöstön kouluttamista ja muutoinkin sen varmistamista, että digitaalisen sisällön tai palvelun toteuttamisessa täytettäisiin elinkeinonharjoittajalle kuuluvat velvollisuudet ja että yrityksillä on käytössään kuluttajan vaatimusten käsittelyyn liittyvät valmiudet ja osaaminen. Yrityksille aiheutuu lisää hallinnollista työtä myös mahdollisesti lisääntyvien vaatimusten käsittelystä ja niihin liittyvistä selvitystöistä.

Esityksen valmistelu

Hallituksen esityksen taustalla on oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintö (Digisopimusdirektiivin ja tavarankauppadirektiivin täytäntöönpano, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:17). Työryhmässä olivat jäseninä oikeusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, Kilpailu- ja kuluttajaviraston/kuluttaja-asiamiehen, kuluttajariitalautakunnan, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom ry:n, Kaupan liitto ry:n, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry:n, Neogames Finland ry:n, Suomen Asiakkuusmarkkinointiliitto ry:n sekä Suomen Yrittäjät ry:n edustajat. Lisäksi työryhmässä oli pysyvä asiantuntija tietosuojavaltuutetun toimistosta. Työnsä aikana työryhmä kuuli Medialiitto ry:tä.

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausuntoa 26 viranomaiselta ja yhteisöltä. Näistä lausunnon antoi 13 tahoa. Lisäksi lausunnon antoi kolme muuta tahoa. Lausunnoista on laadittu oikeusministeriössä tiivistelmä (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2021:33).

Lausunnonantajat suhtautuivat pääosin myönteisesti työryhmän ehdotuksiin. Osa lausunnonantajista ilmaisi kuitenkin joiltakin osin tyytymättömyytensä direktiivien sisältöön ja siten myös ehdotettuun kansalliseen sääntelyyn.

Lausunnonantajat kannattivat pääosin mietinnössä ehdotettuja ratkaisuja kansallisen liikkumavaran käytöstä. Mielipiteet jakautuivat jonkin verran sen suhteen, miten kansallista harkintavaltaa tulisi käyttää virhevastuusääntelyn osalta.

Jäsenvaltio-optioiden käyttöä koskevat ratkaisut on säilytetty jatkovalmisteluvaiheessa mietinnön mukaisina. Työryhmän ehdotusta on jatkovalmisteluvaiheessa sen sijaan monilta muilta osin tarkistettu ja täydennetty.

Voimaantulo

Direktiivit olisi tullut panna täytäntöön 1.7.2021 mennessä, ja niiden täytäntöön panemiseksi annettavia säännöksiä on sovellettava 1.1.2022 lukien. Tämän mukaisesti ehdotetaan, että laki tulisi voimaan 1.1.2022.